

Walenty Wójcik

"Pastori et Magistro", Lublin 1966 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 10/3-4, 334-337

1967

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

R E C E N Z J E

PASTORI ET MAGISTRO — praca zbiorowa, Lublin 1966, s. 510, 8°, Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

Jak podał „Tygodnik Powszechny“ XXI (1967) nr 1 s. 5 i kwartalnik „Zeszyty Naukowe KUL“ X (1967) nr 1 s. 89 odbyła się w dniu 8 grudnia 1966 r. akademie w auli Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego z okazji złotego jubileuszu kapłaństwa ks. biskupa Piotra Kałwy, wielkiego kanclerza i długoletniego profesora tejże uczelni. Podczas tej uroczystości ks. rektor prof. Wincenty Granat wręczył Jubilatowi księgę pamiątkową pt. „*Pastori et Magistro*“, poprzedzając ten akt odczytaniem przedmowy ks. Prymasa Kard. Stefana Wyszyńskiego. Na wstępie tomu zamieszczono artykuł biograficzny „*Jubilat 1916—1966*“ pióra prof. Andrzeja Wojtkowskiego oraz listę prac drukowanych ks. bpa P. Kałwy. Życiorys podkreśla tylko pracę naukową Jubilata, zwłaszcza walory jego rozprawy habilitacyjnej o powstaniu i rozwoju polskiej kołedy jako daniny kościelnej. Uczeń ks. bpa Kałwy nie powstrzymałby się od wspomnienia o wspaniałych jego wykładach, ujmujących rzecz oryginalnie i trafnie, dających pogłębienie historyczne, socjologiczne, filozoficzne i teologiczne oraz ukazujących szerokie możliwości działania duszpasterskiego. Dodałby także o trosce, jaką Jubilat otaczał swoich studentów, — Bibliografia obejmuje 27 pozycji, mających razem ponad 900 stron. Poprawić należało by niedostrzeżone błędy drukarskie w pozycji 8: zamiast 1833 winno być 1933 i zamiast 253 — 353.

Księga dzieli się na 4 części. Zawierają one artykuły dotyczące problematyki poszczególnych wydziałów KUL: teologii — 8 prac na 143 stronach, prawa kanonicznego — 6 prac na 126 s., filozofii — 5 prac na 84 s. i nauk humanistycznych — 6 prac na 130 s. Podamy krótką informację o artykułach części drugiej, zatytułowanej „prawo kanoniczne“.

Ścisłe biorąc reprezentuje prawoznawstwo świeckie prace Zdzisława Papierkowskiego pt. „*Problem błędu w świetle polskiego prawa karnego*“ (s. 165—184). Jest to przyczynek do dyskusji nad częścią ogólną opracowywanego kodeksu karnego PRL. Autor ujmuje błąd sensu stricto, jako okoliczność pozbawiającą cech przestępstwa zachowanie się człowieka, które obiektywnie przedstawia się jako czyn zabroniony przez ustawę karną. Dowodzi, że mimo gatunkowej tożsamości psychologicznej nie ma błędu ścisłe biorąc w usiłowaniu nieudolnym oraz w usiłowaniu udolnym (przestępstwie chybnym) i w kontratach czyli okolicznościach wyłączających bezprawność działania. W dalszym ciągu podaje autor komentarz do art. 20 obowiązującego kodeksu kar-

nego. Omawia problemy związane z błędem faktycznym i prawnym, rozróżniając błąd zawiniony od niezawinionego, istotny od nieistotnego. Co do niezajomości prawa słusznie dowodzi autor, że istnieje przestępstwo, jeśli sprawca orientował się, iż czyn jego jest etycznie niedozwolony i społecznie szkodliwy. Końcowa część rozważań poświęcona jest problemowi błędu w ostatnich projektach polskiego kodeksu karnego. Autor podaje od siebie projekt artykułu do nowego zbioru i trafnie uzasadnia jego słuszność, broniąc się zrezygnowanie przed zarzutem zbytniego realizmu. — Praca wprowadza czytelnika do warsztatu naukowego i w technikę projektowania ustaw karnych. Argumentacja jest przekonująca. Wnioski są słuszne. Widoczny jest w artykule perfekcjonizm ustawodawczy i jurysprudenncyjny świeckiego prawa karnego. Dlatego też rozważania autora można z powodzeniem uwzględnić w komentarzu do kan. 2202 kodeksu prawa kanonicznego, gdzie ograniczono się w § 3 tylko do stwierdzenia, że normy przepisane dla ignorancji odnoszą się także do nieuwagi i do błędu. Komentarze kanonistów, np. G. M i c h e l s, *De delictis et poenis*, t. I, Parisii-Tornaci-Romae-Neo Eboraci 1961, s. 203—218, są raczej pobieżne.

Historii prawa kanonicznego poświęcono 3 artykuły. Ks. bp Walenty W o j c i k zamieścił pracę pt. „*Przechowywanie Eucharystii na Śląsku w wieku XVI i XVII*“ (s. 185—202). Oparta jest ona na protokołach wizytacyjnych diecezji wrocławskiej z lat 1579—1688. Szczegółowo omówiono miejsce, sposób i cel przechowania Najśw. Sakramentu. W literaturze prawno-historycznej mamy rozprawy, które traktują ogólnie o normach regulujących ten problem. Przedstawienie stanu faktycznego realizacji prawa na określonym terenie i w zarysowanych ramach czasowych rzuca nowe światło na rzeczywistość. Ma to znaczenie szczególnie dla okresu przełomowego, kiedy to kult Eucharystii rozwijał się pod wpływem uchwał trydenckich. Wobec obecnych poszukiwań właściwej lokalizacji tabernakulum w stosunku do ołtarza „*facie ad populum*“ i współczesnego podkreślania znaczenia Mszy św. jako ofiary i uczyty w miejsce samej tylko adoracji Najśw. Sakramentu badania historyczne tego problemu nabierają cech aktualności.

Wynikiem badań historycznych w związku z niedawnym jubileuszem krakowskiej Alma Mater jest praca Adama V e t u l a n i e g o na temat „*Papież Urban V wobec nowo zakładanych uniwersytetów środkowoeuropejskich*“ (s. 203—228). Autor porównuje utworzenie trzech uczelni w siódmym dziesiątku XIV wieku, w Krakowie (1364), w Wiedniu (1365) i w Pécs (1360). Stwierdza, że przynajmniej przy erekcji 2 z nich wydano wraz z dyplomem erekcyjnym monarchy dokumenty miejskie z przywilejami dla profesorów i studentów, że wszystkie otrzymały pierw akt fundacyjny od władcy a później dopiero papieską bulle konfirmacyjną i że wszystkie nie miały wydziału teologicznego. Na tej podstawie autor wnioskuje, że papież po otrzymaniu prośby królewskiej o erekcję uniwersytetu zażądał dokumentu z fundacją i przywilejami. Kuria papieska nie zgodziła się też, aby kontrolę egzaminów i nadawania stopni uniwersyteckich oddać w ręce urzędnika królewskiego, jak to proponował Kazimierz W., pozostający w antagonizmie z biskupem krakowskim. W świetle tych faktów

słuszny jest wniosek, że błędne są koncepcje powstałe w najnowszej nauce polskiej, jakoby założenie krakowskiej uczelni nastąpiło z „mocy własnej” panującego. — W końcowej części artykułu czytamy o zakazie uruchomienia wydziału teologicznego w Krakowie. Przyczynę tego miał według autora stanowić konflikt króla z biskupem krakowskim oraz nieufność papieży do polityki władców polskich, ociągających się z pozyskaniem dla Kościoła Litwy pogańskiej oraz tolerujących Żydów i schizmatyków. Zakaz ten miał wpłynąć na podobne ograniczenia w Wiedniu i w Pécis. Jakkolwiek takie tłumaczenie jest lepsze niż szukanie, jak to było dotychczas, przyczyn w intrygach cesarza Karola IV czy w ogólnej polityce uniwersyteckiej papieżstwa, niemniej jednak należałoby by jeszcze zbadać bliżej, jakie skutki wywoływała na dworze papieskim tolerancyjność władców polskich a szczególnie Kazimierza W.

Temat aktualny z punktu widzenia ekumenicznego porusza Jakub Sawicki w artykule o „rebaptisatio Ruthenorum” w świetle polskiego ustawodawstwa synodalnego w XV i XVI wieku (s. 229—246). Omawia ten problem w Kościele Powszechnym oraz w Polsce do czasu przyjęcia uchwał trydenckich. Podkreśla, że powstały u nas zwyczaj ponownego chrzczenia nawracających się schizmatyków źle był widziany szczególnie przez Jagiellę i Witolda. Ze strony kościelnej próbowano znaleźć rozwiązanie przez praktykę chrztu warunkowego. Stanowisko katolików zależało od stopnia zaufania do chrztów schizmatyckich. Wielką rolę odgrywał też wpływ sytuacji lokalnej na poglądy i na ogłaszane normy prawa. Jako przyczynę oporów i wahań w uznawaniu ważności chrztu Rusinów podaje autor oparte na hierokracji pojęcia o państwie katolickim oraz różnice etniczne. Dodać trzeba także raczej duszpasterskie, gdyż rebaptызacja nawet warunkowa była dla ludności nie uświadomionej religijnie znakiem prawdziwości lub przynajmniej wyższości religii katolickiej.

Obowiązującemu prawu kanonicznemu poświęcono 2 artykuły. Ks. Władysław Padacz pisze o diecezjalnym trybunale beatyfikacyjnym we współczesnych procesach sług Bożych (s. 245—266). Artykuł zbudowany jest systematycznie. Podaje o przygotowaniu procesu, o dowodach z zeznań świadków oraz z pism i z dokumentów, o badaniu heroicznego cnót, o rozszerzonym pojęciu zbierania pism sługi Bożego (obrazy, rzeźby itp), o tzw. sprawach historycznych (z dawnych wieków) oraz o niektórych aktualnych zadaniach trybunałów w sprawach polskich sług Bożych. Praca pisana jest głównie dla członków trybunałów, świadków i innych osób biorących udział w procesach diecezjalnych. Podaje szereg uwag praktycznych. Na pochwałę zasługuje ostrzeżenie podane przez autora, aby nie wszczynać procesów bez posiadania dostatecznych podstaw, podkreślenie współczesnego pojęcia heroicznego cnót i wymagań dzisiejszej psychologii sądowej. Słuszne jest przypomnienie, aby się spieszyć „ne pereant probationes”. Rzecz aktualna u nas ze względu na stosunkowo małą ilość polskich kandydatów na ołtarze. Należało jednak podkreślić, że w wyszukiwaniu nowych kandydatów trzeba mieć na uwadze także względy duszpasterskie.

Do ostatnich decyzji wydanych w wyniku realizowania uchwał Vaticanum II

nawiązuje praca ks. Pawła Pałki pt. „*Żwyczajna forma prawna zawarcia małżeństwa w nowym ustawodawstwie Katolickiego Kościoła Wschodniego*“ (s. 267—290). Po wstępie przedstawiającym rozwój historyczny formy prawnej czytamy o obrzędzie świętym, o warunkach ważnej asystencji proboszcza i ordynariusza miejsca oraz o kapłanie delegowanym do asystowania przy zawarciu małżeństwa. Rozważania na temat osób zobowiązanych do zachowania formy prawnej przepisanej dla Katolickiego Kościoła Wschodniego oraz warunków godziwości asystencji świadka urzędowego kończą artykuł. Autor umiejętnie wydobyla trudniejsze zagadnienia i rozwiązuje je przy wykorzystaniu najnowszej literatury. Godne uwagi są stwierdzenia, że w Kościele Wschodnim do ważności aktu należy błogosławieństwo kapłańskie, asystencja duchownego obrządku stron a w miejscach obcego obrządku za wyraźną zgodą ordynariusza, proboszcza czy rektora miejsca świętego, erygowanego tylko dla obrządku przynajmniej jednej ze stron, że ważna jest delegacja ogólna dla każdego kapłana wschodniego na terenach obrządku łacińskiego itp. Podawane rozwiązania dyskutowanych problemów są słuszne. Dla czytelnika nie obeznanego z prawem kościelnym pożądane byłoby wyjaśnienie przynajmniej w przypisach, które to są „tereny obrządku wschodniego“. Opracowane zagadnienie aktualne jest ze względu na dzisiejsze migracje ludności i związane z tym przemieszanie katolików różnych obrządków.

Jakkolwiek tematy prac nie były ustalane przez Komitet Redakcyjny, dział prawa kanonicznego zawiera dobór artykułów traktujących o całości problemów interesujących kanonistę, począwszy od pobliskich zagadnień prawa świeckiego a kończąc na kościelnym prawie porównawczym. Prace zamieszczone w księdze pamiątkowej są owocem aktualnych badań nad interesującą uczo-nych problematyką dzisiejszą. Dział prawa kanonicznego stanowi niewątpliwie szczególnie miły dar dla ks. bpa Kalwy, który przez długie lata pracował z pełnym poświęceniem, jak to pięknie podkreślił w swym przemówieniu na uroczystości 8 XII 1966 dziekan Wydziału Prawa Kanonicznego KUL ks. prof. Józef Rybczyk, dla kanonistyki w Polsce.

Bp Walenty Wójcik

CONCILIUM — Revue internationale de Theologie 2 (1966) zes. 8 s. 567—654.

Pierwszy zeszyt międzynarodowego przeglądu teologicznego „Concilium“ poświęcony prawu kościelnemu omówiony został w kwartalniku „Zeszyty naukowe KUL“ IX (1966) nr 3 s. 73—75. Zawierał on prace dotyczące reformy prawa kanonicznego. W październiku 1966 r. sekcja kanonistyczna redakcji opublikowała swój drugi zeszyt. W związku z deklaracją soborową o wolności religijnej zamieszczono w nim artykuły naświetlające ten problem z różnych punktów widzenia. Zeszyt obejmuje 8 przyczynków i 2 biuletyny. Ponadto w rubryce „Dokumentacja Concilium“ ogłoszono z ramienia sekretariatu